

MEDIERT TRO

En analyse av NRKs barneprogram *Selma og jakten på den perfekte tro*

Førsteamanuensis i interkulturelle studier,
ph.d. Solveig Omland (t.v.)

Dosent i journalistikk
Hilde Kristin Dahlstrøm (t.h.)

Sammendrag: I NRKs program *Selma og jakten på den perfekte tro* inviterer Selma barn til å veilede henne i hennes søken etter en tro. Studien bidrar med mer kunnskap om forholdet mellom mediering og medialisering av religion, og analyserer programmets formidling av tro og religion rettet mot barn. Funnene våre viser at tro og religion forstås og presenteres som subjektivt og som en mulig «bonus» i livet. Men det blir også tydelig at det som presenteres som «god religion», også har sine begrensninger. Medier både presenterer og konstruerer religion, og vi argumenterer for at det er særlig interessant å studere medialisering av religion og drøfte mulige konsekvenser dette får når programmet er rettet mot barn som vokser opp i en sekulær kontekst.

Innledning

I sekulære samfunn blir ofte medienes fremstillinger av religion den primære kilden til informasjon og hovedplattformen for diskusjoner om religiøse spørsmål (Lövheim og Lied 2018, 70; Furseth 2018; Lundby 2018, 3; 2021). Medienes fortellinger har i stor grad overtatt for hjemmet og religiøse institusjoner som de mest innflytelsesrike kildene til kunnskap og erfaringer med religion (Lundby og Gresaker 2015; Lundby et. al. 2018). Dette har medført at det norske religiøse landskapet endrer seg og i økende grad påvirkes av medienes logikk. Parallelt har sekulariseringen endret folks oppfatning av religion og dens rolle og innflytelse (Botvar 2012, 12; Taule 2014, 10). En konsekvens av sekulariseringen er en synkende kunnskap om religion, noe som er spesielt tydelig blant barn (Toft 2017, 45–46). Parallelt med sekulariseringsprosessen ser vi at religiøs

tilhørighet og tro også vekker interesse hos unge (Baraldsnes, Orset og Edland 2024 og Kummermo 2025). Dette illustrerer hvor sammensatt denne tendensen er.

Denne artikkelen er en analyse av det norske barne-tv-programmet *Selma og jakten på den perfekte tro*, hvor vi følger programlederen Selma i hennes søken etter den perfekte tro. Programmet gir innblikk i flere trosretninger. Gjennom intervjuer med barn fra forskjellige religiøse tradisjoner, besøk i deres hjem og religiøse bygninger, samt gjennomføring av diverse oppgaver Selma får. Programmet, som består av fem episoder, er produsert av NRK og ble sendt på NRK Super i 2021. Statistikk fra NRK Super viser at de er en viktig aktør i formidlingen av innhold til barn, og programmene vises ofte i norske klasserom. Over 75 % av norske lærere inkluderer NRKs innhold i undervisningen (Dahle, Hodøl, Kro og Økland 2020, 45). På NRKs nettsider for bruk i skolen blir programmet knyttet til konkrete kompetansemål i skolens læreplan. En lovendring er også relevant som bakteppe. I ny opplæringslov fra 2024 er det tatt inn et generelt forbud mot forkynning (§ 14-5) i alle fag i grunnskolen og videregående skole (Utdanningsdirektoratet 2025).

Mediene presenterer ikke bare religion, de konstruerer også religion (Høeg 2017, 14). Påvirkningen går begge veier. Mediene påvirker religion i samfunnet og samfunnet påvirker mediene. Derfor mener vi det gir god mening å utforske hvordan tro og religion blir formidlet i et populært barneprogram. Problemstillingen vår er: Hvordan presenteres tro og religion i NRKs program *Selma og jakten på den perfekte tro*? En undersøkelse av hvordan mediene presenterer disse temaene kan bidra til mer kunnskap og en dypere forståelse av hvordan medialisering av tro og religion skjer i praksis. Vi vil argumentere for at dette er særlig interessant når det er barn som er målgruppe for programmet.

Religiøse trender og religion i mediene

Det norske samfunnet er preget av sekularisering, og sammen med andre skandinaviske samfunn er det omtalt som «det mest sekulære hjørnet i verden» (Lundby og Repstad 2018, 20). Unge i Norge vokser opp i et sekulært samfunn, ofte kalt post-kristent (White 2017, 19). Sekularisering fører til mindre synlig religion i ulike samfunnssektorer, religion blir mer privat og dens betydning for individet reduseres (Botvar 2010, 12). Nyere forskning nyanserer imidlertid bildet av sekularisering og argumenterer for at religion ikke forsvinner helt, men heller blir mer synlig i visse sammenhenger (Furseth 2015). Når man beskriver sekularisering, blir begrepene subjektivism og individualisme ofte nevnt. Økende individualisme åpner for flere «individualistiske holdninger og verdier» (Botvar og Trysnes 2017, 137). Et eksempel på dette er foreldre som velger å ikke døpe barna sine fordi de tenker at barnet skal få velge livssyn selv (Repstad 2020, 55). I takt med, og i samspill med individualisering, skjer det en økt subjektivering, der subjektive fortolkninger av tro og religion blir viktigere. Kirkens, moskeens eller tempelets doktrinære stilling blir mindre viktig, og ens egne følelser får økt betydning (Repstad 2020,

49). Å søke religion er å finne svar på menneskelige erfaringer og følelser, og gi mening til vår kontekst og de historiene vi forteller (McGuire 2006).

Et annet kjennetegn ved vår tid er at individet er den «øverste autoriteten» når det gjelder religiøse spørsmål (Botvar 2010, 13). Ungdommer avviser religiøs autoritet og uttrykker at konfesjonell tilhørighet er mindre viktig (Botvar og Trysnes 2017, 137). Imidlertid gir kirker og religiøse samfunn fortsatt det «råmaterialet» som individer kan reflektere over og bruke i sin fortolkning og bearbeiding av egne erfaringer og følelser (Schmidt 2010, 198). Selv om religiøs praksis og selvidentifikasjon er lav i Skandinavia (Lövheim et. al 2018, 35), er majoriteten i Norge fortsatt medlemmer av Den norske kirke. For de fleste er det «mer en kulturell tilhørighet enn et personlig trosanliggende» (Lövheim et. al 2018, 36). Tendensen viser at det er et bredere spekter av hvordan religion praktiseres (Repstad 2020, 126).

Mediene har påvirket sekulariseringsprosessen og tendensene beskrevet over (Lundby 2021). Religion blir ofte ikke ansett som nyhetsverdig, og er sjelden på agendaen i nyhetsmediene (Christensen 2020, 37; Lundby 2019, 260; Dahlstrøm 2013). Det samme gjelder i nyheter for barn i Norge. En undersøkelse viste at omtrent tre prosent av nyhetssakene i NRK Supernytt handler om religion. Halvparten av disse nyhetssakene handler om religiøse høytider, ofte med få eller ingen referanser til det religiøse aspektet (Dahlstrøm og Omland 2022, 144).

Medienes representasjon av religion har gjennomgått betydelige endringer over tid. Tidligere var medienes rapportering om kirken og dens ledere preget av lojalitet og respekt, men i dag er dekingen mer uavhengig og kritisk (Lundby 2021, 16). Samtidig viser mediedekningen et større religiøst mangfold, noe som hovedsakelig kan tilskrives økt fokus på islam i nyhetsbildet (Lundby 2021, 213). Et annet fremtredende trekk ved dagens mediedekning er at religion ofte blir framstilt som et privat anliggende, og noe som hører hjemme i den private sfæren (Toft 2019, 93–94). Det offentlige rom blir ofte framstilt som et sekulært rom, hvor religiøs «inntrengning» må håndteres (Døvig og Kraft 2013, 10–11), og som noe omstridt og kontroversielt (Lundby 2018, 4). Dette kan forklares med journalistikkens tendens til å fokusere på problematiske aspekter (Hjelm 2011; Lundby og Gresaker 2015). Forskning på film og populærkultur viser at måten religion blir presentert på, enten kan bidra til normalisering eller fremmedgjøring av religion (Gresaker 2018). Mediene har en tendens til å favorisere en mer moderat fremstilling av religion, noe som potensielt kan ha en stigmatiserende og radikaliserende effekt på religiøse bevegelser som hevder å representere en religiøs sannhet (Løvland og Repstad 2014, 239). Slik bidrar mediene til å skape en dikotomi mellom «god» og «dårlig» religion, hvor den «ideelle borgeren» toner ned betydningen av religion og velger bort «dårlig religion». Det oppfordres til mangfold, men bare innenfor gitte rammer, fordi idealet krever en bestemt oppførsel som implisitt er at alle borgere bør ha lik oppfatning (Abdel-Fadil og Liebmann 2018, 286).

Mediering og medialisering av religion

For å få innsikt i medienes framstilling av religion, er det relevant å benytte teoretiske perspektiver som mediering og medialisering. Mediering dreier seg om hvordan mediene kommuniserer og formidler informasjon, og det beskriver prosessen der virkeligheten blir presentert på medienes premisser og i tråd med medienes egen logikk. Medienes tekster, bilder og ideer påvirker våre oppfatninger av hva som er det normale, og er viktige kilder til våre verdier og normer (McQuail 2011, 83). Mediene gir oss en orientering av vår nåværende posisjon og identitet, og de kan også fungere som et grunnlag for hvordan vi orienterer mot fremtiden (McQuail 2011, 83). Gjennom aktiv fortolkning og formidling er nyhetsmediene både en arena og en aktør som produserer nyheter (Eide 2001, 42–45). Dette skjer i en kontinuerlig nyhetsvurderingsprosess hvor innholdet tilpasses ulike medietyper, sjangre og praksiser. Mediene presenterer utvalgte og bearbejdede deler av virkeligheten som både påvirker og påvirkes av samfunnet. Nyhetsmediene utgir seg for å formidle virkeligheten, blir lest og har påvirkningskraft, og er derfor interessante å analysere (Hågvar 2007, 16). Sannhet og virkelighet er grunnleggende i nyhetssjangeren, og dagens praksis kan ved å blande ulike teknikker, formater og sjangre bidra til å viske ut grensen mellom virkelighet og fiksjon (Konijn et. al 2009, 311).

Medialisering forklarer prosessen hvordan mediene over tid påvirker samfunnsarealer; særlig offentlige institusjoner, også religion (McQuail 2011, 563). Medialisering er en sosial og kulturell prosess hvor disse institusjonene gjør seg avhengige av medienes logikk (Hjarvard 2011; Asp 1986; Hjarvard 2008). Medienes logikk handler om hva og hvordan mediene setter fokus på ulike saker. Medielogikken kan handle om for eksempel personifisering, sensasjon og konflikt for å nevne noe. Medienes representasjoner og virkelighetsbeskrivelsen blir da preget av denne logikken (McQuail 2011, 563).

Medialiseringen av religion forklarer hvordan religiøse organisasjoner, praksis og tro stadig endres på grunn av mediene (Hjarvard 2012, 26). Forskning viser tre konsekvenser av medialiseringen: sosiale og kulturelle aktiviteter blir i økende grad avhengige av medienes logikk, en forskyvning fra religiøse institusjoner til mediene som den primære kilden til religiøst innhold i offentligheten, og medier erstatter funksjoner tidligere oppfylt av religiøse institusjoner (mening, ritualer og verdier) (Hjarvard 2008; Hjarvard 2016, 8). Hjarvard (2012, 28–39) bidrar med en typologi av tre ulike former for medialisert religion for å forstå i hvilken grad og på hvilken måte medialisering av religion skjer. De ulike typene reflekterer ulike former for makt og kontroll over representasjonen: 1) religiøse medier, 2) journalistikk om religion og 3) banal religion. Religiøse medier er som regel eid av religiøse aktører, men vi ser også at NRK sender religiøst innhold i denne sjangeren, f.eks. gudstjenester. Religiøse mediers oppgave er å skape religiøse fellesskap og identitet og forstås som den minst medialiserte formen for religion. Journalistikk om religion beskriver hvordan mediene dekker religion i det offentlige rom og er underlagt nyhetsmedienes kriterier og logikk. Hjarvards tredje

kategori, *banal religion*, forklarer hvordan mediene anvender symboler og praksiser løsrevet fra tradisjonelle kontekster samtidig som de skaper fortellinger om sekulære og hellige tema (Hjarvard 2011; Løvland og Repstad 2014, 229). Den forstås som «banal» fordi religion oppfattes som ubemerket i presentasjonen og er ikke i sammenheng med religionens utsagn om det metafysiske eller meningen med livet (Hjarvard 2011, 128). Religion blir presentert på en implisitt og «brikolasje-aktig» måte uten en større kontekst. Dette kan ses i motsetning til en mer eksplisitt presentasjon av religion eller verdensbildet som er «flagget», der presentasjonen ses i sammenheng med en religiøs tradisjon (Hjarvard 2011, 128). I banal religions forståelse blir religion ofte mediekonsumentens sosiale, kognitive og følelsesmessige preferanser viktige kriterier, og det er ikke noen intensjon om å formidle et budskap forankret i en religiøs tradisjon (Hjarvard 2011, 133). Dermed er presentasjonen ikke like bindende som når presentasjonen er fra eller om en institusjonell religion. Oppsummert kan en si om religiøse trender og mediens rolle, at mediene har medvirket i endringene av det religiøse landskapet i Norge (Lundby 2021, 9) og at medialisering og sekularisering er gjensidig avhengig prosesser som preger dette landskapet (Hjarvard 2012, 22).

Metode

Analysen av *Selma og jakten på den perfekte tro* er en kvalitativ tekstanalyse. Vi er inspirert av kritisk diskurstradisjon og Faircloughs (1992; 1995) ide om å utforske sammenhengene mellom teksten og de sosiale og politiske ideene som påvirker teksten. Analysetradisjonen tar utgangspunkt i ideen om at medierte budskap reflekterer virkelighetsforståelser og bidrar til å skape virkeligheten (Jørgensen og Philips 1999; McQuail, 2011). Medieformat, vinkling, ordvalg, kilder, symboler, spørsmål og perspektiver er del av medieringen som kan påvirke vår forståelse av og meninger om religion.

*Selmas jakt på den perfekte tro*¹ er en fem-episoders serie² med omtrent 20 minutters episoder produsert av allmennkringkasteren NRK (2021). Seriens målgruppe er barn. Da programmet ble sendt, ble det promotert av NRK Super som «temadager om religion». Det fulgte også med et undervisningsopplegg til bruk i skolen, utviklet av Redd Barna. Ifølge programbeskrivelsen handler programmet om at den 25-år gamle programlederen Selma skal forsøke å finne sin tro. Selma er en populær programleder på NRK Super og en kjendis. I serien intervjues åtte barn som representerer ulike religiøse tradisjoner; buddhisme, hinduisme, kristendom, islam, jødedom og en presentert som «ikke troende». I tillegg har hun en kort gruppesamtale med seks barn som representerer bahai. Tre voksne kvinner er også intervjuet; en tidligere Jehovas vitne, en tidligere muslim og en representant for barneombudet. Programmets sjanger er ikke tydelig fra NRKs beskrivelse. Det er et personlig reality-inspirert format, der Selmas liv og tanker er det ledende narrative. I et forskningsprosjekt om programmets mediering av menneskerettigheter sier prosjektlederen i NRK at den journalistiske tilnærmingen til reli-

gion er utgangspunktet for programmet. Samtidig understreker han at programmet må ha underholdningsverdi, slik at folk ønsker å se det (Lied og Toft, 2018).

Problemstillingen i artikkelen er hvordan programmet presenterer tro og religion. Vi nærmet oss datamaterialet med følgende forskningsspørsmål: Hva og hvilke temaer får oppmerksomhet? Hvilke spørsmål stilles? Hvem er kildene? Hvordan kommenterer og analyserer Selma sine erfaringer i programmet? Gjennom disse spørsmålene ønsker vi å finne ut hvordan programmet presenterer tro og religion, og oppdage de mest fremtredende tendensene. På grunn av den helhetlige tilnærmingen til tekstene, er det utfordrende å gi detaljerte metoder for å analysere dem. Dette skyldes at en slik tilnærming representerer et brudd med selve utgangspunktet for en diskursanalyse (Philips og Hardy 2002, 74). Forskningsspørsmålene er en god hjelp på veien, og for å finne diskursene må man også lese mellom linjene og legge merke til det som ikke blir sagt.

Tro og religion er subjektivt

Vår analyse identifiserte tre hovedtemaer i programmet: religion presenteres subjektivt, religion som en «bonus» i livet, og «god religion» har begrensninger. Den subjektive og individualistiske presentasjonen av tro skjer på tre måter: 1) barna presenterer sin tro og religion med utgangspunkt i sine tanker, meninger, erfaringer og følelser, 2) tro og religion forstås gjennom programlederen Selmas subjektive tilnærming, og 3) tro og religion presenteres som noe seeren subjektivt kan velge, både om og hvordan man ønsker å tro. I *Selma og jakten på den perfekte tro* møter Selma barn som representerer forskjellige religioner, for å lære av dem. Hun understreker at hun ikke er interessert i å snakke med voksne, fordi barn er ærligere. Intervjuene foregår ofte i barnas hjem, og de blir stilt spørsmål om religiøse praksiser, etiske retningslinjer, utfordringer ved å følge deres religiøse tradisjon, dagligliv og fritidsaktiviteter. Noen episoder innebærer besøk til religiøse bygninger, og Selma deltar bl.a. i en konfirmasjonsgudstjeneste og en skoletime om buddhisme. Selma ønsker å få frem barnas subjektive beskrivelser og møter dem på deres arenaer. Selv om hun helst vil snakke med barn, blir noen få voksne også intervjuet. I disse intervjuene er fokus ofte på de mer problematiske aspektene ved å være en del av et religiøst trossamfunn. To av de voksne kildene presenteres som ikke lenger troende.

Subjektiviteten er spesielt tydelig i programlederens rolle. Selma er utgangspunktet for hele prosjektet, og hennes subjektive perspektiv er et tydelig dramaturgisk grep gjennom hele serien. Introduksjonen i hver episode fokuserer på Selmas oppvekst. Hun forklarer at hun vokste opp med en muslimsk far og en kristen mor, og feiret både id og jul. Hun sier hun ikke tror på noe spesielt og hun er redd for at hun går glipp av noe skikkelig fint. Hun sier: «Det er så mye å tro på og så mange spørsmål: Finnes Gud? Kan jeg komme til himmelen?» Denne subjektive og individorienterte tilnærmingen er utgangspunktet for Selmas jakt på den perfekte tro og hun sier: «Jeg er jo på en reise». I dialogene med barna stiller hun også ofte spørsmål med seg selv i fokus, for eksempel:

«Kommer jeg til himmelen?» eller «Kunne jeg vært en buddhist?». I programmet tar hun også seerne med hjem til seg, til det hun kaller hovedkvarteret. Der reflekterer hun rundt det hun opplever, og planlegger de ulike oppgavene hun får, som f.eks. å holde en presentasjon om buddhisme i klassen til den buddhistiske jenta og å tale i en kristen konfirmasjon. Programlederen er svært synlig gjennom hele serien, og opptrer både som profesjonell og personlig samtidig.

Tro og religion presenteres som et individualistisk, personlig og subjektivt valg. Folk kan finne sin egen tro, tolkning og praksis. Denne tilnærmingen til religion kommer til uttrykk i Selmas refleksjoner og kommentarer. Etter besøket hos det barnet som er hinduist, uttrykker Selma at «det er fint at hun har funnet sin greie». Senere uttrykker hun: «Jeg har ingen anelse om hva slags kristen du er», og i talen til konfirmanten sier hun: «Det er mulig å tro på forskjellige måter. Du har din måte å tro på. Du har funnet din egen vei. Det er det livet handler om. Å finne din egen vei». Etter besøket til det buddhistiske tempelet kommenterer Selma om den buddhistiske jenta som viser henne templet: «Jeg ville ikke ha visst det hvis jeg hadde sett henne på gaten», og hun fortsetter å si at det er en positiv ting. Disse kommentarene underbygger den subjektive forståelsen av religion, og bidrar til å presentere tro og religion som noe som er privat.

Tro og religion er en «bonus»

Et annet funn i analyse er at religion presenteres som en «bonus» i livet. Selma sier at hun har alt hun kan drømme om: et godt liv, venner og en jobb. Samtidig er hun redd for at hun går glipp av noe positivt siden hun ikke er troende. Når hun tar fatt på oppdraget om å jakte på den perfekte tro er hun spent, ivrig og positiv.

Presentasjonen av religion har fokus på klær, hellige rekvisitter, mat og forsamlingshus (for eksempel en synagoge, moské, kirke og et tempel). Gutten som representerer islam får positiv oppmerksomhet for å ha på seg en hatt, og han forklarer at den uttrykker identiteten hans. Mat får oppmerksomhet flere ganger, inkludert vegetarmat (hinduisme), kosher-mat (jødedom) og halal-slakting (islam). Når jenta som representerer hinduismen inviterer Selma til et måltid, får den vegetariske maten mye oppmerksomhet. Den er fargerik og den er sunn, og bananbladene er eksotiske. Den hinduistiske jenta får også positiv oppmerksomhet når hun kler seg opp og danser. Etter at Selma besøker den kristne jentas konfirmasjonsgudstjeneste og -fest, sier hun at hun savner å være med i lignende sosiale sammenkomster.

Praksiser og ritualer som meditasjon, dans og bønn introduseres også, og med et positivt fortegn. Flere av barna får spørsmål om bønn og omtaler det positivt. De forklarer at de kan be om hjelp, uttrykke takknemlighet, snakke med Gud og «rope til Gud» når livet er utfordrende. Selma deltar også i meditasjon og pusteøvelser og kommenterer at det var overraskende deilig, og det hjelper mot stress. Selmas spørsmål knyttet til praksis og ritualer fokuserer noen ganger på effekten av det å ha en tror: «Er (det) deilig å tro på en gud hvis dere har hatt det kjøpt?» og «Har det hjulpet å være religiøs?»

Intervjuobjektene formidler at religiøs tilhørighet også har en emosjonell dimensjon. Det kan gi en identitet som man kan være stolt av, en følelse av trygghet, håp om himmelen og støtte i livet.

Flere av barna blir spurt om hvilke regler de som troende må følge, og svarene viser at barna opplever reglene som gode retningslinjer i livet. Den buddhistiske jenta svarer: «Ja, du får ikke lov til å drepe noen, du får ikke lov til å lyve, du får ikke lov til å drikke vin eller alkohol, ikke røyke og ikke stjele. Og så kan du prøve å være vegetarianer». Baha'i-barna svarer: «Man skal ikke stjele, og prøve å være en ordentlig person, ikke gjøre gale ting». Når Selma utforsker den muslimske etikken, er spørsmålet: «Er det viktig for en muslim å være snill mot alle?» Han svarer: «Ja, selvfølgelig er det det. Uansett om du er muslim eller ikke. Noe av det viktigste i islam er å passe på naboeene sine. Det er veldig viktig. Passe på de eldre, de syke og de foreldreløse». I samtalen med den jødiske gutten lurer Selma på hvordan hun måtte endret seg hvis hun ville vært jøde. Den jødiske gutten vektlegger at mange i Norge velger å ikke følge alle reglene strengt, siden det er vanskelig her. I møte med den ikke-religiøse gutten spør Selma: «Men når man ikke er religiøs: Har du noen regler som gjør at du er et godt menneske?» Gutten svarer at det er å prøve å være snill, hjelpe andre, ikke lyve så mye og å prøve å være den beste versjonen av seg selv.

Det er et fåtall religiøse regler og retningslinjer fra ulike tradisjoner som fremheves i presentasjonen, og eksemplene som er gitt, er universelle og overlapper hverandre. Selv om de religiøse retningslinjene i utgangspunktet presenteres som positive – som veiledning for å leve et godt liv – er de så generelle at denne «bonusen» til slutt virker unødvendig. Etter å ha besøkt et barn som er presentert som ikke-religiøs, konkluderer Selma med at religion ikke er en forutsetning for å være et godt menneske. Gutten uten religiøs tro ønsker også etter å være et godt menneske og prøver å følge mange av de samme retningslinjene som de religiøse barna nevner. Dette utfordrer ideen om religion som en «bonus», og reiser det underliggende spørsmålet om dens nødvendighet i det hele tatt. Dette blir også tydelig når noen av barna nevner at en ikke trenger å tro for å komme til himmelen. I tillegg bemerker Selma at noen religiøse tradisjoner og regler kan være for «krevende», og at religion som «bonus» bare holder til et visst punkt.

I programmet presenteres også mer problematiske sider ved å være religiøs. Religionens positive sider er begrenset, og å være troende kan være utfordrende og begrensende. Vår analyse viser at begrensningene først og fremst handler om tre ting: sannhetspåstander, regler du må følge og mulige begrensninger knyttet til en religiøs oppdragelse og oppvekst. Måten begrensningene trer frem i den medierte presentasjonen bekrefter det vi allerede har påpekt, at presentasjonen av religion er svært subjektiv. Begrensningene oppstår når religion blir forstått som noe mer enn subjektiv fortolkning. De strenge reglene og sannhetspåstandene forankres ikke i religionens historie eller doktrinære tradisjon, noe som ytterligere forsterker fremstillingen av religion som subjektivt, fordi man selv kan velge om man vil følge reglene. Mange av barna blir spurt om hvilke regler

de må følge, og mange nevner eksempler som handler om å være snille, ikke stjele og å være hjelpsom. Selv om flere barn nevner at reglene er gode retningslinjer i livet, blir regler likevel problematisert flere ganger i programmet, særlig når reglene oppfattes som for strenge og blir for krevende. Selma uttrykker for eksempel at: «Jeg kunne ikke ha vært så religiøs». Islam, kristendom og Jehovas vitner får mest negativ oppmerksomhet om sine religiøse tradisjoner. Selma fokuserer blant annet på fordommene de møter som troende. Dette er ikke i fokus når hun presenterer de andre religiøse tradisjonene.

I vår analyse ser vi flere påstander om hvordan det å være troende kan være begrensende. Disse perspektivene målbæres av voksne personer, og representerer dermed et brudd med Selmas gjentatte prinsipp om å lytte mest til barnas stemmer. I første episode forklarer Selma at de som vokser opp i en familie som er religiøs, ofte velger samme religion som foreldrene. Hvis man derimot vokser opp i en familie som ikke er religiøs, er det mer tilfeldig hva man ender opp med å tro på. Denne påstanden sier implisitt at de som vokser opp i en ikke-religiøs familie, er friere enn de som vokser opp i en religiøs familie. Videre i serien møter vi to unge voksne, begge tidligere troende, som forteller at de som barn opplevde en begrensende, religiøs oppdragelse. Intervjuet utdyper hvordan den ene kvinnen, som var Jehovas vitne, opplevde sosial ekskludering som barn på grunn av strenge regler. Hun kunne for eksempel ikke synge bursdagssanger med klassekamerater, se på tegneserier eller høre på popmusikk. Reglene førte til konstant dårlig samvittighet, og hun reflekterer: «Hvis det er så strengt at det ødelegger deg som person, og det går imot det du tror, og det du føler er riktig, så kan du ikke bli med på det. Man må sette en grense for seg selv». En tidligere muslimsk kvinne sier ikke så mye om hvorfor hun forlot sin tro, men forklarer at hun pleide å ha en sterk tro. Hennes historie fungerer som et eksempel på retten og muligheten til å forlate religion, og viser at man likevel kan ha et godt liv. Barneombudet introduseres i episode tre, og hun forklarer barns rettigheter når det gjelder religionsfrihet. Deretter minner hun om at du kan ta kontakt med en voksen du stoler på dersom du opplever noe som ikke er greit, og det informeres om alarmtelefonen for barn og unge. Slik antydes det at religion kan være noe «farlig» som kan få negative konsekvenser.

Selmas utgangspunkt er en positiv nysgjerrighet i møte med barns tro, men gjennom programmet blir også de mer problematiske sidene ved tro og religion tematisert, og det slås fast at det er mange konflikter knyttet til religion. Selmas siste utfordring i programmet handler om «å skape forståelse og vennskap i en verden full av krangel og konflikt». Navnet på denne episoden er «Alt vi har felles». Utfordringen gitt til Selma reflekterer interessante perspektiver på religionens mer generelle rolle i samfunnet. Selma bestemmer seg for å invitere den jødiske og den muslimske gutten, og de aksepterer utfordringen med å besøke hverandre i moskeen og synagogen, der de viser forståelse og empati. Programmet fremhever det vi har felles, og bidrar dermed til å tone ned forskjellene mellom religioner. Et annet eksempel på hvordan forskjeller mellom religioner tilsynelatende tones ned, er i refleksjonen etter besøket hos den buddhistiske

jenta, hvor Selma sier at det er kult at vi ikke kan se eller vite hva andre tror. En konsekvens av resonnementet er at usynlig religion blir presentert som positivt.

Hva er den perfekte tro – for barn?

I den videre drøftingen av funnene vil vi argumentere for at programmets presentasjon av tro og religion tenderer til å være banal, toner ned og usynliggjør religiøs mangfold og argumentere for at den medierte tro ikke nødvendigvis er forankret i en religiøs tradisjon. Selv om programlederen i den siste episoden konkluderer med at den perfekte tro ikke finnes, formidles premisser til barn om hva som kan være en perfekt tro i vår tid.

NRK-programmet har som intensjon å jakte på «den perfekte tro», og programmet formidler medierte fremstillinger av tro og religion. I Hjarvards kategorisering av tre ulike former for medialisert religion er programmet krevende å plassere. Vi foreslår at det plasseres i skjæringspunktet mellom det han kaller journalistikk om religion og banal religion. Grunnen til at vi foretar analysen vår i dette skjæringspunktet er at programmet tilsynelatende har en intensjon om å eksplisitt presentere tro og religion basert på informasjon fra barn som er førstehåndskilder (Hjarvard 2011, 12). Selmas rolle som programleder ligner også på en journalists rolle, slik at det blir en journalistisk tilnærming og formidling (Hansen og Toft, 2022). Samtidig er underholdningselementet i programmet av en slik karakter at vi mener vår analyse supplerer forskning på mediert religion i populærkultur, der funnene viser at religion ofte blir presentert som banal religion (Hjarvard 2011). Banal religion handler om hvordan media synliggjør religion i populærkulturen (Hjarvard 2012, 34). Vår analyse viser at de religiøse symbolene ikke er helt uten en institusjonell religiøs kontekst, slik banal religion forstås (Hjarvard 2012, 36). Likevel er det vårt argument at presentasjonen av religion i programmet kan forstås i lys av banal religion. Religiøse symboler, tanker og ideer, f.eks. klær og etiske retningslinjer, blir presentert, men gjennom et tydelig subjektivt perspektiv og uten tydelig forankring i en institusjonell religiøs setting. Dette også til tross for at Selma og barna besøker flere religiøse forsamlingshus.

Serien illustrerer hvordan religiøs råmateriale blir utgangspunkt for individets subjektive valg i praksis, samtidig som det stilles spørsmål ved nødvendigheten av en religiøs tro. Presentasjonen er svært subjektiv, for eksempel er det i intervjuene flere spørsmål om den intervjuedes subjektive opplevelser. Det underliggende budskapet er at man kan alltid finne sin egen vei og tro på det man vil, velge hvilke regler man skal følge og hvordan man lever ut sin religiøse tro; en «plukk og velg»-religion. Det er fristende å spinne videre på Hjarvards «banal-begrep». Ikke bare er presentasjonen av religion banal, men i et program som eksplisitt jakter på den perfekte tro, er den subjektive, fragmenterte tro presentert som et godt alternativ. Kan det forstås som «banal religiøs tro»? Altså at ens personlige tro kan være fragmentert og bestå av selvvalgte elementer fra «råmaterialet»?

Selma anerkjenner at alle tror på noe, og inkluderer også ikke-religiøse i programmet. Hun sier: «Selv om han ikke har en religiøs tro, tror han på noe». Den ikke-religiøse forklarer at han bare prøver å tenke logisk, og at det virker ulogisk at det var én mann som greide å lage hele jorden. Dette intervjuet er det eneste som setter søkelys på logikk og realisme, og programmet kan dermed bidra til å skape et bilde av at det er en kontrast mellom logikk og religiøs tro. Videre forteller den ikke-troende at han tror på spøkelser, uten at dette utforskes videre. Selma selv innrømmer også at hun tror på karma, selv om hun ellers i programmet sier at hun ikke tror. Ikke-troende og ikke-religiøse kan altså tro på spøkelser og karma og samtidig definere seg som ikke-troende. Vi vil argumentere for at selv om programmet inkluderer ikke-troende (f.eks. ateisme og agnostisisme) som en tro, legitimerer den subjektive fremstillingen at det eksisterer et «sekulært nullpunkt», en nøytral posisjon der du er helt fri til å gjøre som du vil. Dette kommer særlig frem i Selmas påstand om at «Hvis du blir født inn i en ikke-religiøs familie, vil det være tilfeldig hvilken tro du vil ha». Hennes mange spørsmål og refleksjoner om hvilke regler du må følge som en troende, gjenspeiler også at du ikke er like fri som den ikke-troende hvis din religiøse tro krever at du følger visse regler.

Ved å legge sterk vekt på det de troende i programmet har til felles, kan forskjeller underkommuniseres og forstås som uønskede. Slik kan programmet bidra til en snever forståelse av mangfold, normativt validere det som er felles og bidra til mindre rom for ulikhet og ekte mangfold. Selmas ros av usynlig tro og religion kan også indikere at «god religion» kan og bør være usynlig, noe som bidrar til en ytterligere forventning om at religion hører hjemme i den private sfære. Det medierte møtet mellom den jødiske og den muslimske gutten fremhever alt de har til felles, og programmet bidrar dermed til å flytte fokus bort fra reell ulikhet og mangfold, og formidler samtidig normative verdier om hva som anses som «god religion». Denne presentasjonen illustrerer poenget i Abdel-Fadil og Liebmanns (2018, 287) forskning om at i den medierte presentasjonen av religion velger en «god borger» det som beskrives som «god religion». Tro blir ikke presentert som omstridt og kontroversielt, så lenge man velger riktig. Intervjuene med dem som har brutt ut av streng religion, viser hvor grensene går. Tro og religion kan være en «bonus», men nødvendigheten av en tro forstås langt på vei ikke-eksisterende i programmet. I kombinasjon med alle de subjektive valgene kan presentasjonen bidra til å stigmatisere religiøs tro som mener å representere en sannhet (Løvland og Repstad 2014).

Vi argumenterer for at programmets framstilling av tro og religion resulterer i et «mediert gap». Dette henviser til avstanden mellom hvordan programmet presenterer tro og religion, i motsetning til tradisjonelle framstillinger av institusjonalisert religion. Programmet reflekterer religiøse trender i vår tid, der troende henter ut råmateriale fra religiøse tradisjoner som de finner nyttige. Dette illustrerer en gjensidig påvirkning mellom mediene og det å være troende, noe som bekrefter tidligere forskning på forståelsen av religiøs tro i vår tid. Selv om institusjonalisert religion får begrenset oppmerk-

somhet, tilbyr den individer råmaterialet de trenger for å forme sin egen tro og praksis. Programmets framstilling av en mediert, banal religion gir en annen representasjon av religion enn hvordan institusjonaliserte religioner ville presentert det. Vi mener mediene langt på vei bidrar til «et mediert gap». For barn er mediene en viktig kilde til å få informasjon og kunnskap om religion, og om presentasjonen er banal og det er «et mediert gap», blir presentasjonen mange barn får, nettopp det. Et eksempel på dette er sannhetskravene som mange religiøse tradisjoner har, som man ikke kan velge å inkludere i sin egen tro, men som er avgjørende for troen. Du kan velge din egen tro, men ifølge institusjonaliserte religioner med sannhetspåstander vil de hevde å være sanne uavhengig av individers valg. I denne forstand representerer mediert religion noe annet enn religionene i seg selv.

Konklusjon

Selma og jakten på den perfekte tro utforsker tro og religion som et subjektivt og individualistisk prosjekt, og understreker at det ikke finnes en perfekt tro. Samtidig formidles premisser til barn om hvordan en perfekt tro i vår tid ser ut.

Selmas personlige reise rammer inn tro og religion som et privat valg. Barna som bidrar i serien, blir invitert til å presentere tro og religion utfra deres subjektive perspektiv. Dette bidrar til en subjektiv og privatisert forståelse av tro og religion, med mindre fokus på en tradisjonshistorisk forankret og doktrinær lære. Den medialiserte religionen som presenteres i programmet, har mye til felles med det Hjarvard kaller banal religion.

Medialisering beskriver hvordan den medierte forståelsen av religion kan påvirke samfunnet på individ-, institusjons- og samfunnsnivå. Analysen antyder at vektleggingen av individuelle perspektiver kan bidra til en snever forståelse av mangfold ved å understreke fellestrekk og potensielt underkommunisere forskjeller. En annen konsekvens ser ut til å være at de medierte representasjonene av religion ofte neglisjerer institusjonelle dimensjoner og religiøse doktriner og fortellinger. Dette kan bidra til et potensielt gap mellom mediert religion og institusjonalisert religion.

I et mangfoldig samfunn er det nødvendig å finne løsninger på hvordan vi kan leve sammen på tross av ulik tro og religiøs tilhørighet. Da er det viktig at medienes representasjoner også rommer de reelle ulikhetene, og ikke bare toner disse ned i jakten på det vi har til felles. Tro og religion er mer kompleks enn de forenklete, medierte representasjonene vi møter i *Jakten på den perfekte tro*.

Noter

- 1 nrksuper.no/serie/tema-religion/MSUM05100120/sesong-2/episode-
- 2 Titlene på episodene er: 1. Selma og jakten på den perfekte tro, 2. Tradisjoner og fellesskap, 3. Trosfrihet, 4. Tro og fordommer, 5. Alt vi har felles.

Referanser

- Abdel-Fadil, Mona og Louise Liebmann. 2018. «Gender, Diversity and Mediatized Conflicts of Religion: Lessons from Scandinavian Case Studies». I *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, redigert av Knut Lundby. De Gruyter.
- Asp, Kent. 1986. *Mäktiga massmedier: Studier i politisk opinionsbildning*. Akademikerförlaget.
- Baraldsnes, Ronnie; Tom Rune Orset og Erik Edland. 2024. «Unge strømmer til frimenighetene». Reportasje på TV2. <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/unge-strømmer-til-frimenighetene/17102200/> (sett den 18. november 2024).
- Botvar, Pål Ketil. 2012. «Religion i dagens Norge». I *Religion i dagens Norge*, redigert av Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt. Universitetsforlaget.
- Botvar, Pål Ketil og Irene Trysnes. 2017. «Jeg kaller det Stine-tro' – Unge mennesker, individualisering og nyreligiøsitet». I *Religion og Ungdom*, redigert av Ida Marie Høeg. Universitetsforlaget.
- Christensen, Henrik Reintoft. 2020. «Religion and journalism under secularization». I *The Routledge Handbook of Religion and Journalism*, redigert av Knut Lundby. Routledge.
- Dahle, Margunn S.; Hans Olav Hodøl; Ingvild T. Kro og Øyvind Økland. 2020. *Skjermet barndom? Rapport basert på undersøkelse blant foreldre og lærere om barns skjermbruk*. Rapport. Barnevakten.
- Dahlstrøm, Hilde Kristin. 2013. «Gud i sørlandsmediene». *Norsk medietidsskrift*, 20 (2): 124–140.
- Dahlstrøm, Hilde Kristin og Solveig Omland. 2023. «Påskegodteri, terror og slangefestival: en kvantitativ innholdsanalyse av nyheter om religion i Supernytt». I *Verdier, holdninger og kompetanseutvikling i et utdanningsperspektiv*, redigert av M. Thorjusen og U.S. Goth. Fagbokforlaget.
- Døving, Cora Alexa og Solveig Eggerz Kraft. 2013. *Religion i pressen*. Universitetsforlaget.
- Eide, Martin. 2001. *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Gyldendal Akademisk.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and Social Change*. Polity Press.
- Fairclough, Norman. 1995. *Media Discourse*. Arnold.
- Furseth, Inger. 2015. *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*. Universitetsforlaget.
- Furseth, Inger (Red.). 2018. *Religious Complexity in the Public Sphere: Comparing Nordic Countries*. Palgrave MacMillan.
- Gresaker, Ann Kristin. 2018. *Relevant Religion: Nordiske livsstilbladets fremstillinger av religion 1988–2008*. PhD-avhandling levert ved Universitetet i Oslo.

- Hjelm, Titus. 2011. «Religion and social problems: Three perspectives». I *Religion and Social Problems*, redigert av Titus Hjelm. Routledge.
- Hjarvard, Stig. 2008. «The Mediatization of Society». *Nordicom Review* 29 (2): 102–131.
- Hjarvard, Stig. 2011. «The mediatization of religion: Theorising religion, media and social change». *Culture and Religion* 12 (2): 119–135.
- Hjarvard, Stig. 2012. «Three Forms of Mediatized Religion: Changing the Public Face of Religion». I *Mediatization and Religion: Nordic Perspectives*, redigert av Stig Hjarvard og Mia Lövheim. Nordicom.
- Hjarvard, Stig. 2016. «Mediatization and the changing authority of religion». *Media, Culture & Society* 38 (1): 8-17.
- Høeg, Ida Marie (Red.). 2017. *Religion og ungdom*. Universitetsforlaget.
- Hågvar, Yngve Benestad. 2007. *Å forstå avisa: Innføring i praktisk presseanalyse*. Fagbokforlaget.
- Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Konijn, Elly A.; Juliette H. Walma van der Molen og Sander van Nes. 2009. «Emotions Bias Perceptions of Realism in Audiovisual Media: Why We May Take Fiction for Real». *Discourse Processes* 46 (4): 309-340.
- Kummermo, Håkon. 2025. «Fleire unge går i kyrkja: – Det er forbløffande». Reportasje på NRK.no. <https://www.nrk.no/vestland/fleire-kristne-unge-vaksne-fleire-stader-i-noreg-1.17256858> (sett den 18. mars 2025).
- Lied, Liv Ingeborg og Anne Toft. 2018. «‘Let me entertain you’: Media dynamics in public schools». I *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, redigert av Knut Lundby. De Gruyter.
- Lundby, Knut. 2018. «Introduction: Religion and Media in Cultural Conflicts». I *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, redigert av Knut Lundby. De Gruyter.
- Lundby, Knut. 2019. «Conflictual diversity and contested cultural heritage: Newspaper coverage of religion in Norway 1938–2018». *Temenos* 55 (2): 249–270.
- Lundby, Knut. 2021. *Religion i medienes grep: Medialisering i Norge*. Universitetsforlaget.
- Lundby, Knut; Henrik Reintoft Christensen; Ann Kristin Gresaker; Mia Lövheim; Kati Niemelä og Sofia Sjö. 2018. «Religion and the Media: Continuity, Complexity, and Mediatization». I *Religious Complexity in the Public Sphere: Comparing Nordic Countries*, redigert av Inger Furseth. Palgrave MacMillan.
- Lundby, Knut og Ann Kristin Gresaker. 2015. «Religion i mediene – omstridt og oversett?». I *Religionens tilbakekomst i offentligheten?: Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*, redigert av Inger Furseth. Universitetsforlaget.

- Lundby, Knut og Pål Repstad. 2018. «Scandinavia: Traits, trends and tensions». I *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, redigert av Knut Lundby. De Gruyter.
- Lövheim, Mia og Liv Lied. 2018. «Approaching Contested Religion». I *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, redigert av Knut Lundby. De Gruyter.
- Lövheim, Mia; Haakon H. Jernsletten; David Herbert; Knut Lundby og Stig Hjarvard. 2018. «Attitudes: Tendencies and Variations». I *Contesting Religion: The Media Dynamics of Cultural Conflicts in Scandinavia*, redigert av Knut Lundby. De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110502060-007>
- Løvland, Anne og Pål Repstad. 2014. «Å jul med din leder». *Norsk medietidsskrift* 21 (83): 226-245.
- McGuire, Meredith B. 2006. «Embodied Practices: Negotiation and Resistance». I *Everyday Religion: Observing Modern Religious Lives*, redigert av Nancy Ammerman. Oxford University Press.
- McQuail, Denis. 2011. *McQuail's Mass Communication Theory*. Sage Publications.
- Phillips, Nelson og Cynthia Hardy. 2002. *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. Sage Publications.
- Repstad, Pål. 2020. *Religiøse trender i Norge*. Universitetsforlaget.
- Schmidt, Ulla. 2010. «Religion i dagens Norge: sekularisert? privatisert? pluralisert?». I *Religion i dagens Norge*, redigert av Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt. Universitetsforlaget.
- Taule, Lars. 2014. «Norge—et sekulært samfunn». *Samfunnsspeilet* 1: 9–16.
- Toft, Anne. 2017. «Islam i klasserommet». I *Religion og ungdom*, redigert av Ida Marie Høeg. Universitetsforlaget.
- Toft, Anne. 2019. *Conflict and Entertainment: Media Influence on Religious Education in Upper Secondary School in Norway*. PhD avhandling levert ved Menighetsfakultetet.
- Utdanningsdirektoratet. 2025. «De viktigste endringene i ny opplæringslov». <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/ny-opplaringslov/hva-er-nytt-i-ny-opplaringslov/hva-er-nytt-i-ny-opplaringslov/#a199978> (sett den 19. februar 2025).
- White, James Emery. 2017. *Meet Generation Z: Understanding and Reaching the New Post-Christian World*. Baker Books.

Forfattere

Solveig Omland
NLA Høgskolen
Bergtoras vei 120
4633 Kristiansand
Norge
solveig.omland@nla.no

Hilde Kristin Dahlstrøm
NLA Høgskolen Gimlekollen
Bergtoras vei 120
4633 Kristiansand
Norge
hilde.dahlstrom@nla.no

Artiklen er blevet godkendt ved en redaktionsuafhængig fagfælle vurdering.